

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN İNGİLİZCE DERSLERİNDE KULLANDIKLARI İLETİŞİM STRATEJİLERİ*

COUMMUNICATION STRATEGIES USED BY PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN ENGLISH COURSES

Arzu ONAT KONUŞMAZ**, Nesrin TOKSÖZ***

ÖZET: Bu araştırma, ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin İngilizce derslerindeki çeşitli etkileşim bağlamlarında sözel etkileşimi sürdürme açısından güçlüklerle karşılaştıklarında ne tür iletişim stratejileri kullandıklarını belirlemek amacıyla ile yürütülmüştür.

Öğrencilerin kullandıkları iletişim stratejileri, 'sınıf içi etkileşim süreci', 'rol oynama etkinlikleri', 'güncel konular ve yaşantılarıyla ilgili sohbetleri' olmak üzere üç ayrı bağlamda ele alınmıştır. Öğrencilerin en çok anımsama, anadilden aktarım ve genelleme stratejilerinden yararlandıkları; bunların yanı sıra dil değiştirme, ileti azaltma, otoriteye başvurma, yeniden yapılanma, iletiden vazgeçme, konudan kaçınma stratejileri ile dilsel olmayan çeşitli stratejileri de kullandıkları saptanmıştır.

Araştırmanın bulguları, öğrencilerin yabancı dil sınıflarında kullandıkları iletişim stratejilerinin, düzenlenen etkileşim bağlamlarına olduğu kadar onların dilsel ve iletişimsel yeterlilik düzeylerine bağlı olarak da değişebileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: iletişim stratejileri, aradil gelişimi, ilköğretim okulu öğrencileri.

ABSTRACT: The objective of this research was to find out which communication strategies the fourth and fifth grade primary school students used in their English courses when they were faced with difficulties in various contexts of interaction.

The communication strategies that the students used were analysed in three different contexts: 'classroom interactions', 'roleplays', 'conversations about daily events and their lives'. The strategies most used were retrieval, transfer from the native language and overgeneralization. Language switch, message reduction, appeal to authority, restructuring, message abandonment, topic avoidance and non-linguistic strategies were also used.

The findings of the research revealed that the type of communication strategies used by primary school students in their English courses may change depending on the contexts of interaction and the students' linguistic and communication competence.

Key words: communication strategies, interlanguage development, primary school students.

1. GİRİŞ

Yabancı bir dil öğrenen öğrenciler, ikili çalışmalar ya da grup çalışmaları yaparken iletişimi başlatma, sürdürme ve/veya sonlandırma sırasında çeşitli güçlüklerle karşılaşabilmektedirler. Bu güçlükler, aradil gelişim sürecindeki öğrencilerin, iletilerini uygun biçimde dile getirmeleri için gerekli sözcük, yapı ya da söylem biçimini henüz öğrenmemiş olmalarından kaynaklanabilir. Bu tür durumlarda öğrencilerin uygun iletişim ortamı sağlandığında söz konusu güçlüklerle başa çıkabilmek için çeşitli yollar denedikleri görülmektedir. 'İletişim stratejileri' olarak adlandırılan bu yollar, iletişimin kurulmasını ve sürdürülmesini sağlamaktadır (Ellis 1997; Williams and Burden 1997; Kellerman 1998). Bu stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanması, yabancı dil öğrenme sürecinde büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin çeşitli etkinlikler sırasında kullandıkları iletişim stratejilerinin belirlenmesi, onların sözel etkileşimlerini düzenleme ve yürütme aş-

* Yüksek Lisans Tezi

** İngilizce Öğretmeni, MEF Okulları-İstanbul

*** Yrd. Doç. Dr., Y.T.Ü. Eğitim Fakültesi, Eğitim

masında hangi nedenlerle ne tür iletişim sorunlarıyla karşılaştıklarının ve bu sorunları ne şekilde çözdüklerinin ortaya konmasını sağlayacaktır.

1.1. İLETİŞİM STRATEJİLERİ:

İletişim stratejilerini, Corder (1978), kişinin karşılıklı etkileşimde bulunurken bir zorlukla karşılaştığında iletmek istediği anlamı dile getirebilmek için kullandığı teknikler; Tarone, Cohen ve Dumas (1976) ise, öğrencinin uygun olan sistematik yabancı dil kuralını kullanmadığı durumlarda yabancı dilde iletmek istediğini söyleyebilmek için gösterdiği çabalar olarak tanımlamışlardır. Bu stratejiler, karşılıklı konuşmaya katılmak, anlamı karşı tarafa iletmek ve konuşanın söylemek istediğini anlayabilmek amacıyla kullanılmaktadır (Wenden ve Rubin 1987; Oxford 1990).

Çeşitli biçimlerde sınıflandırılmış olan iletişim stratejileri bu çalışmada Selinker (1972), Tarone, Cohen ve Dumas (1976), Corder (1978), Faerch ve Kasper (1983)'in sınıflandırmalarındaki ortak noktalara dayalı olarak ele alınmaktadır.

Anadilden Aktarım (Transfer From The Native Language) : Öğrencinin, anadilinin etkisiyle, yabancı dilde yanlış veya uygun olmayan anlatım biçimlerini kullanması (Selinker,1972).

Aşırı Genelleme (Overgeneralization): Öğrencinin yabancı dildeki bir kuralı, uygun olmayan şekil ya da bağlamlarda kullanması (Selinker 1972).

Konudan Kaçınma (Topic Avoidance): Öğrencinin, henüz çok iyi bilmediği dilbilgisi kurallarını kullanmak zorunda olduğu konularla ilgi olarak konuşmak istememesi sonucu konuyu değiştirmesi ya da o konu hakkında hiç konuşmaması (Tarone ve diğer., 1976).

Otoriteye Başvurma (Appeal to Authority) : Öğrencinin, bilmediği bir sözlüksel birim ya da yapıyı başka birine sorması, sözlükten bakması ya da düşündüğünün doğru olup olmadığını başkasına kontrol ettirmesi (Tarone ve diğer., 1976).

Açıklama (Paraphrase) : Öğrencinin, zor bir yapı ya da kavramı kullanmamak için söylemek istediğini kabul edilebilir başka biçimlerde anlatması (Tarone ve diğer.,1976).

İletiden Vazgeçme (Message Abandonment) : Öğrencinin, başladığı bir cümleyi bitirmede zorlandığında o cümleyi tamamlamadan yarıda kesmesi (Tarone ve diğer., 1976).

Dil Değiştirme (Language Switch) : Öğrencinin, yabancı dilde söylediği bir cümlenin içinde anadilindeki bir sözcüğü kullanması (Tarone ve diğer., 1976).

İleti Azaltma (Message Reduction) : Öğrencinin, söylemek istediğini dile getirmesi için gerekli dilsel yeterliliğinin olmaması nedeniyle iletisinin oldukça azını dile getirmesi (Corder, 1978).

Yeniden Yapılanma (Restructuring) : Öğrencinin, sözünün sonunu getiremeyeceğini anlayınca sözcüsünü yeniden biçimlendirmesi (Faerch ve Kasper, 1983).

Dilsel Olmayan Stratejilerin Kullanımı (Non-linguistic Strategies) : Öğrencinin, çoğu zaman mimiklerini, el ve kollarını kullanarak, kimi zaman da ses taklidi yaparak yüz yüze iletişime geçmesi (Faerch ve Kasper, 1983).

Anımsama Stratejileri (Retrieval Strategies) : Öğrencinin, iletişim sırasında belli bir aradıl birimini anımsamada zorlanması durumunda duraksayarak belli bir sözü anımsamaya çalıştığını belirtmesi (Faerch ve Kasper, 1983).

2.2. İLETİŞİM STRATEJİLERİNİN SEÇİMİ:

İletişim stratejilerinin seçimi birçok etkene bağlıdır. Bu etkenler içinde en önemlisi, öğrencinin *aradil gelişiminin gerçekleştiği bağlamdır*. Örneğin, iletişim odaklı etkinliklere yer verilen bir öğrenme ortamında öğrenci, çeşitli iletişim stratejilerini kullanma olanağını bulacaktır. Hata yaptığı anda öğretmeninden

olumsuz tepki alan öğrenci ise, daha çok kaçınma davranışında bulunarak ileti azaltma stratejilerinden yararlanacaktır (Faerch ve Kasper, 1983: xviii)

İletişim stratejilerinin seçiminde *öğrencinin kişiliği* de önemli bir rol oynamaktadır. Marrie ve Netten (1991), yaptıkları bir araştırmada girişken öğrencilerin azaltma stratejilerinden çok başarıma stratejilerini, çekingen öğrencilerin ise iki tür stratejiyi de de aynı oranda kullandıkları belirlenmiştir. Littlemore (2001), bir incelemesinde bütüncül (holistic) öğrencilerin daha çok karşılaştırmaya dayalı, çözümleyici (analytic) öğrencilerin ise erek birimin özelliklerine dayalı iletişim stratejilerini kullandıklarını saptamıştır. Fisher (2001) ise, insanların korumacı (safeguarding self) ve deneyci (experimental self) olmak üzere iki ayrı kişilik özelliği gösterdiğini belirtmiştir. Korumacı kişiliğe sahip insanlar yeni şeylere karşı şüpheli ve tedbirli olup, bilinen kurallara bağlı, geleneksel ve ciddidir. Tehlikeye atılarak hata yapmaktan kaçınır, olası tehlikelere karşı dikkatli davranırlar. Deneyci kişiliğe sahip insanlar ise, bağımsız, meraklı ve sorgulayıcıdır. Bu kişiler, hayal güçlerini ve sezgilerini kullanarak yeni şeyler yapmayı denerler. Kişilik özelliklerine ilişkin bu ayrıma bağlı olarak korumacı kişiliğe sahip insanların kaçınma; deneyci kişiliğe sahip insanların ise başarıma stratejilerinden daha çok yararlanabilecekleri düşünülebilir.

İletişim stratejilerinin seçimini etkileyen bir başka etken de *dinleyicidir*. Aono ve Hillis (1979; alındığı kaynak Faerch ve Kasper, 1983: 69)'in yaptıkları bir araştırmada, iyi derecede İngilizce bilen bir öğrenci, anadil konuşanları ile yaptığı sohbetleri kaydetmiştir. Bu araştırmada, dinleyicinin kendisini ilgi ile dinleyip dinlemediği, rahat bir konuşma ortamı sağlayıp sağlamadığı gibi değişkenlerin öğrencinin strateji seçimini etkilediği ortaya konmuştur.

Doğrusöz (2001), yabancı dil olarak İngilizce öğrenen tek dilli ve çift dilli Türk öğrenciler arasındaki benzerlik ve ayrılıkları iletişim stratejileri kullanımı açısından incelemiş; çift dilli öğrencilerin iletişim stratejilerini tek dilli öğrencilerden daha fazla kullandıklarını belirlemiştir. Ayrıca, tek dilli öğrencilerin anadile dayalı iletişim stratejilerini yabancı dile dayalı stratejilerden daha az; çift dilli öğrencilerin ise anadile dayalı iletişim stratejilerini ikinci ve yabancı dile dayalı stratejilerden daha fazla kullandıklarını ortaya koymuştur. Buna göre, *öğrencinin kaç dil bildiği* de strateji seçimini etkileyen bir başka etmendir.

İletişim stratejileri üzerine yapılmış çalışmalarda, öğrenme ve iletişim bağlamı, öğrencinin kişiliği ve dinleyenin etkisinin yanı sıra, öğrencinin yaşı, kültürel geçmişi, cinsiyeti, yabancı dil öğrenimine yaklaşımı, dilsel yeterliliği ve öğrenme biçimi gibi birçok değişkenin de strateji seçiminde önemli rol oynadığı belirlenmiştir. İletişim stratejilerinin kullanımına olanak sağlanan bir öğrenme ortamında, Carter ve McCarthy (2004:62-63)'nin de belirttiği gibi, dilin işlevsel ve etkileşimsel özelliklerine ilişkin bilinçlendirilecek olan öğrencinin dilsel yaratıcılığı da gelişecektir.

3. YÖNTEM

İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin çeşitli etkileşim durumlarında kullandıkları iletişim stratejilerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışma, etkileşimsel dil görüşü ve etkileşimsel toplumdilbilim yaklaşımına dayalı olarak yürütülmüştür. Metin çözümlemelerinde, 'konuşma çözümlemesi' yaklaşımı çerçevesinde ortaya konan şu ilkeler göz önünde bulundurulmuştur: a)Sözel etkileşimin belli bir yapısı vardır; b)Etkileşim biçimini belirleyen temel etken, etkileşim bağlamıdır; c) Etkileşimin hiçbir ayrıntısı, düzensiz, rastlantısal ya da ilgisiz vb. gerekçelerle göz ardı edilemez (Heritage, 1984). Bu ilkeler doğrultusunda yapılan dilsel çözümlemede, metinsel ve durumsal bağlama ilişkin tüm bilgiler, 'bağlamsal ipuçları' olarak ele alınmıştır.

Araştırma üç aşamada yürütülmüştür. İlk olarak İngilizce derslerinde öğretmen ve öğrenciler arasındaki sözel etkileşim kaydedilmiştir. İkinci aşamada öğrenciler etüt derslerinden iki, üç veya dörder kişilik gruplar halinde alınarak okuldaki İngilizce etkinlik odasında ses kayıtları yapılmıştır. Öğrenciler, altı değişik rol oynama etkinliğinde yer almışlardır. Üçüncü aşamada ise öğrenciler, İngilizce etkinlik odasında iki, üç veya dörder kişilik gruplar halinde çalışmışlardır. Burada öğrencilerden belirli güncel konular ve yaşantıları ile ilgili sohbet etmeleri istenmiştir.

Bu araştırmaya bir tane dördüncü sınıf ve iki tane de beşinci sınıf öğrencisi olmak üzere toplam 64 öğrenci katılmıştır. Yapılan çalışmada, öğrencilerin dört sınıf içi etkileşimi, altı rol oynama etkinliği ve altı güncel konular ve yaşantıları ile ilgili sohbetlerinin çeviri yazıya dökülmüş ses kayıt metinleri incelenmiştir.

4. ÇÖZÜMLEME VE BETİMLEME

Bu bölümde, ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin ‘sınıf içi etkileşimi’ (SİE), ‘rol oynama etkinlikleri’ (ROE) ve ‘öğrencilerin güncel konular ve yaşantıları ile ilgili sohbetleri’ (SOH) olmak üzere üç ayrı etkileşim ortamında derlenen veriye dayalı olarak kullandıkları iletişim stratejilerinin çözümleme ve betimlemesi yapılmaktadır. Bu iletişim stratejileri değişik etkileşim bağlamlarından örneklerle sunulmaktadır. (Verilen örneklerde öğrenci “Ö”, öğretmen ise “Ör” olarak gösterilmiştir.)

Aşırı Genelleme: (SİE)

- Ö1 : Ya: what are you doing? What are you doing?
 Ö2 : The stepsisters and mum **goes** to the concert.
 Ö3 : Oh! Hello, Cinderella! What are you want?

Geniş zaman kipi (Simple Present Tense) kullanımında üçüncü tekil kişi (he, she, it) ile eyleme ‘-es’ eki getirilmesi kuralı genellenmiştir. Öğrenci burada tekil biçimindeki ‘mum’ sözcüğüne bağlı olarak bu stratejiyi kullanmış olabilir.

Anadilden Aktarım: (ROE)

- Ö1 : How much is it?
 Ö2 : eeeee **Four pound** _____ **four pound**
 Ö3 : Can you give? (İpek’e dönerek)
 Ö4 : Yes. (Parayı verir.)

Türkçede para birimleri tekil olarak kullanılmaktadır (Dört lira, dört dolar gibi.). Anadilinden olumsuz aktarım yapan bu öğrenci de “four pounds” demesi gerekirken, “four pound” demiştir.

Dil Değiştirme:(SOH)

- Ö1 : I have got ee three eee three eee birds. But eee it’s very sweet. But eee they eee it’s our die. eee It’s- it eat- and it is flying very quick. It’s very eee _____ **O kadar!**
 Ö2 : eee I haven’t got any pet. I’ve got friend. eee Name is Duru. eee She’s eee go to **konservatuar**. And she bale doing. She is very black.

Her iki öğrenci de, bilmedikleri sözcüklerin anadillerindeki karşılıklarını kullanmışlardır. Karşılarında kilerle aynı anadili paylaşan konuşmacılar, bu sözcüklerin Türkçelerini söylemekten çekinmemiş olabilirler.

İleti Azaltma:(ROE)

- Ö1 : Waiter! Waiter!
 Ö2 : **O.K.**
 Ö1 : Can I have some ice-cream?

“Buyrun efendim.” anlamına gelen “Yes, sir.” yapısını kullanması gereken öğrenci, bu yapıyı bilmediği ya da anımsayamadığı için o konu ile ilişkili olan, ancak anlamı başka bir sözcük kullanmıştır.

Otoriteye Başvurma: (SOH)

- T : Who is the goalkeeper in your class?
 Ö1 : Always Hamdi.

Ö2 : Always Ozan, Hamdi or Kıvanç may be or Ozan can be a goal keeper, too. With the trees we can do the- how can I say it? (Kale direklerini eliyle gösterir.)

T : Goals.

Öğrenci, “How can I say it?” diyerek ‘kale’ sözcüğünün anlamını öğretmenine sormaktadır. Öğrenci burada öğretmenine yönelttiği soruyu dilsel olmayan stratejilerle desteklemiştir.

Anımsama:(SİE)

T : Gamze, how can I go to the English Department? My room.

Ö1 : Your room. Go out of the classroom. eee **turn – one minute-** eee turn left.

Öğrenci, İngilizce bölüm odasının yerini tanımlarken sınıftan çıkıldıktan sonra sağa mı yoksa sola mı döneceğini düşünür ve “one minute” diyerek karşı taraftan ona süre tanımasını ister.

Dilsel Olmayan Stratejiler:(SOH)

Ö1 : Yes. (Sinan bir kart çeker ve anlatmaya başlar.)

Ö2 : Hı: I think it’s a machine. (Eliyle gözlük işareti yapar.) I put it and I go to Havaii.

Ö3 : Microvawe.

Öğrenci, ellerini kullanarak bir makineyi tanımlamaya çalışmıştır.

Yeniden Yapılanma:(SİE)

Ö1 : eee Go down the stairs.

T:Şş: one minute. (Öğretmen konuşan öğrencileri sessiz olmaları için uyarır.)

Ö1 : Turn right. Go down the stairs. eee turn eee right. Then eee turn right. Go down the stairs and go along the- eee turn eee right. eee Go past the cafeteria.

T : Hı hı. Go past the cafeteria.

Öğrenci burada “Go along the corridor.” demek istemiş, ancak ‘corridor (koridor)’ sözcüğünü anımsayamayınca konuşmasını değiştirmiş olabilir.

Açıklama:(ROE)

Ö1 : O.K. First of all, you tidied your room, tidied your room. and finished your project, then you will go.

Ö2 : Thanks mother. But I don’t want to tidy my room. I will tidy eeee **next day.**

Ö1 : No, you can’t.

Öğrenci, ‘tomorrow (yarın)’ sözcüğünü anımsayamayınca açıklama stratejisini kullanarak İngilizce’de olmayan yeni bir sözcük yaratıp, “ next day” demiş olabilir. Bir başka olasılık da öğrencinin ‘next week (gelecek hafta), next year (gelecek yıl)’ biçimlerindeki ‘next’ sözcüğünün kullanım kuralını genellemiş olabileceğidir.

İletiden Vazgeçme:(SOH)

Ö1 : Which personal quality XXX XXXXX?

Ö2 : I’m ambitious. _____ eee _____ eee **Which future – eeee _____**

T : What do you want to be in the future?

Öğrenci, başladığı bir cümleyi uygun yapıyı anımsayamadığı için tamamlayamamış olabilir. Öğretmen onun ne demek istediğini anlayıp yardımcı olmuştur.

Konudan Kaçınma:(SOH)

T : So you enjoyed yourself. _____ Yes. What about you Murat? What did you do?

Ö1 : I swimming, swimming , swimming. (**Kollarını kavuşturur. Konuşmak istemez.**)

T : Did you swim in the school?

Ö1 : **Yes.** _____

T : And what else?

Ö1 : **Only this.**

T : What did you do at home? _____ In the evenings?

Ö1 : **Sleep.**

Öğrenci, önce ileti azaltma stratejisini kullanarak söylemek istediğinin oldukça azını dile getirebilmiştir. Daha sonra o konu ile ilgili konuşmak istememiştir. Bunun nedeni, öğrencinin kullanması gereken yapıyı (Geçmiş Zaman-The Simple Past Tense) bilmemesi ya da hata yapmaktan çekinmesi olabilir.

5. SONUÇLAR

Bu çalışmada, özel bir öğretim kurumunun ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıflarında okuyan öğrencilerin yabancı dilde etkileşimleri sırasında ne tür güçlüklerle karşılaştıkları ve bunlarla başa çıkabilmek için ne tür iletişim stratejilerinden yararlandıkları ‘sınıf içi etkileşim süreci’, ‘rol oynama etkinlikleri’, ‘güncel konular ve yaşantılarıyla ilgili sohbetleri’ olmak üzere üç ayrı bağlamda incelenmiştir. Bu etkileşim bağlamlarında kullanıldığı belirlenen iletişim stratejilerinin sayısal değerleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo.1: İngilizce derslerinde kullanılan iletişim stratejileri

STRATEJİ ADI	S.İ.E. de kullanılan strateji sayısı	R.O.E. de kullanılan strateji sayısı	Sohbetlerde kullanılan strateji sayısı	TOPLAM SAYI
Aşırı genelleme	21	6	16	43
Anadilden aktarım	14	15	19	48
Dil değiştirme	24	3	10	37
İleti azaltma	22	1	9	32
Otoriteye başvurma	6	3	9	18
Anımsama	26	24	97	147
Dilsel olmayan stratejiler	5	2	16	23
Yeniden yapılanma	5	5	18	28
Açıklama	5	4	7	16
İletiden vazgeçme	4	0	6	10
Konudan kaçınma	1	0	4	5

Öğrencilerin üç bağlamda en çok ‘anımsama’ stratejisini kullandıkları belirlenmiştir. Bu stratejinin kullanımının aradil gelişimine olumlu etkisi olacağı; öğrencinin söylemek istediği yabancı dil birimini kolaylıkla anımsayabilmesinin, o birimi ileride kullanabilme olasılığını arttıracığı düşünülebilir. Üç bağlamda da sıklıkla kullanıldığı belirlenen öteki stratejiler, ‘anadilden aktarım’ ve ‘aşırı genelleme’dir. Bu sonuçlara dayalı olarak, yabancı dil öğreniminde anadil kullanımının tamamen yasaklanmasının öğrencilerin iletişim sürecini olumsuz yönde etkileyebileceği sonucuna varılabilir.

Öğrenciler üç bağlamda da ‘otoriteye başvurma’ stratejisinden sınırlı sayıda yararlanmışlardır. Bu sonuç, öğrencilerin iletişim sorunlarını daha çok kendi kendilerine çözmeye eğiliminin yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Öğrenciler başka rol ve kimliklere büründüklerinde ‘iletiden vazgeçme’ stratejisini kullanmamışlar; güncel konular ve yaşantılarıyla ilgili konuşmalarında ise çok sık olmasa da bu stratejiye başvurmuşlardır. Sınıf içi etkileşimine bakıldığında, öğrencilerin bu stratejiyi ya kendileri ya da arkadaşlarının yaşantılarıyla ilgili konuşmalarında kullandıkları belirlenmiştir.

Öğrencilerin, ‘konudan kaçınma’ stratejisini de yalnızca güncel konular ve yaşantılarıyla ilgili sohbetlerinde kullandıkları, başka rol ve kimliklere büründüklerinde bu stratejiyi kullanmadıkları ortaya çıkmıştır. Konudan kaçınma stratejisi, sınıf içi etkileşim sırasında yalnızca bir kez kullanılmıştır. O sırada da yine öğrencinin özel yaşantısı ile ilgili bir konuşma yapılmaktadır.

Sınıf içi etkileşim sürecinde öğrencilerin en sık kullandıkları bir başka stratejinin de ‘dil değiştirme’ olduğu saptanmıştır. Öğrenciler daha çok, bir şeye kızdıklarında “ya! (yahu!), be!” gibi ünlemler kullanarak tepkilerini dile getirmişlerdir. Bu, aradil gelişim sürecinde kızgınlık duygusunun anlatımında kişilerin ana dillerini kullanmaya daha yatkın olduklarının ve bu ünlemlerin yabancı dilde karşılıklarının yerleşmesinin oldukça zaman aldığı bir göstergesi olarak ele alınabilir.

‘Açıklama’ stratejisinin her üç bağlamda da oldukça seyrek, ancak hemen hemen eşit oranda kullanıldığı belirlenmiştir. Öğrenciler, ikinci dilde bilmedikleri bir birimi başka yollardan anlatmaya çalışmak yerine daha çok ‘anımsama’, ‘anadilden aktarım’ ve aşırı genelleme’ stratejilerinden yararlanmışlardır.

Öğrencilerin ‘yeniden yapılanma’ ve ‘dilsel olmayan stratejiler’den sınıf içi etkileşimleri ve rol oynama etkinliklerinde oldukça seyrek, güncel konular ve yaşantılarıyla ilgili sohbetlerinde ise oldukça sık yararlandıkları belirlenmiştir. Dilsel olmayan stratejiler, daha çok söyleneni desteklemek amacıyla kullanılmıştır.

‘İleti azaltma’ stratejisinin sınıf içi etkileşiminde oldukça sık kullanılmasına karşın, rol oynama etkinliklerinde yalnızca bir kez kullanıldığı saptanmıştır.

Belirli stratejilerin ötekilerine göre daha az kullanılmasının nedeni etkinlik türü, öğretmenin yönlendirme biçimi, öğrencinin kişilik özellikleri, dilsel yeterliliği, öğrenme biçimi, etkinliklerde birlikte çalıştığı arkadaşlarının tutumu gibi birçok etkene bağlı olarak açıklanabilir.

6. ÖNERİLER

Öğrencilerin iletişim stratejilerini kullanmaları, öğretmenlerin onların hata yapmasına olanak tanımasına bağlıdır. Hata yapmaktan korkan bir öğrenci, yalnızca doğruluğundan tam olarak emin olduğu sözleri söyleyecek, yabancı dile ilişkin varsayımlarını sınamaktan kaçınacaktır. Öğrenciler, kendilerine güvenmeleri, hata yapmaktan korkmamaları ve iletişime katılmaları konusunda cesaretlendirilmelidirler. Öğretmenlerin eleştirel bir tutum yerine yüreklendirici bir tutum sergilemeleri, iyi bir dinleyici olmaları, öğrencileriyle ortak paylaşımlarda bulunmaları onlara yabancı dile ilişkin varsayımlarını rahatlıkla deneyebilecekleri ortamlar sağlayacak ve onların etkileşime katılmalarını arttıracaktır. Strateji kullanımına olanak sağlayan etkinlikler, öğrencilerin kendi-lerini erek dilde başarılı bir biçimde anlatma yollarını geliştirmelerine yardımcı olacaktır.

Öğrencilerin aradil gelişim sürecinde çeşitli iletişim stratejilerini kullanmaları bu sürecin doğal sonucudur. Bu nedenle, hiçbir strateji ‘iyi ya da kötü’ olarak adlandırılmamalı (Cohen, 1998, alındığı kaynak Andriotti 2003); ‘başarı ya da başarısızlık’ göstergesi olarak görülmemelidir (Corder, 1978; alındığı kaynak Faerch ve Kasper, 1983, s.17).

Öğrencinin aradil sistemi, öğrenme bağlamının özelliklerini yansıtmaktadır. Yabancı dil sınıflarında öğretmenlerin öğrencileri iletişim stratejileri ve bu stratejilerin sözel etkileşimdeki önemi konusunda bil-

gilendirmesi, onların belirli bir iletişim sürecinde iletişim güçlüğüyle karşılaştıklarında ne tür stratejileri kullanabilecekleri konusunda bilinçlenmelerini sağlayacaktır. Bu bilinçlilik, Carter ve McCarthy (2004: 82)'nin deyimiyile öğrencileri, 'sözcüklerle deneme yapma, yeni yapı ya da kalıplar oluşturma' konusunda cesaretlendirecek ve etkileşimsel edinçlerinin gelişimine katkıda bulunacaktır.

KAYNAKLAR

- Andriotti, P. (2003). 'An Outline of the Role of Communication Strategies in Interaction Between L2 Learners', <http://www.tesolgreese.com/n1/73/7308.html>, [20 Ağustos 2003].
- Aono, A. ve Hillis, P. (1979). *One ESL Learner's System for Communication in English: A Pilot Study*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ESL Center, University of Washington.
- Carter, R. ve McCarthy, M. (2004). Talking, Creating: Interactional Language, Creativity, and Context. *Applied Linguistics* 25/1:62-88.
- Cohen, A. D. (1998). *Strategies in Learning and Using a Second Language*. London: Longman.
- Corder, S. P. (1978). *Strategies of Communication*. C. Faerch ve G. Kasper (haz.) içinde, 15-19.
- Doğrusöz, A. S. (2001). *Comparison of Communication Strategies Used by Turkish Monolingual and Bilingual EFL Learners*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Ellis, R. 1997. *Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Pres.
- Faerch, C. ve Kasper, G. (1983). *Strategies in Interlanguage Communication*. New York: Longman Group Ltd.
- Fisher, R. (2001). *Teaching Children to Think*. New York: Nelson Thorners Ltd.
- Heritage, J. (1984). *Garfinkel and Ethnomethodology*. Oxford: Basil Blackwell.
- Kellerman, E. 1998. *When words fail: from communication strategies to strategies for communication*. K. Malmkjaer ve J. Williams (haz.) içinde, 91-112.
- Littlemore, J. (2001). An Empirical Study of the Relationship Between Cognitive Style and the Use of Communication Strategy. *Applied Linguistics*. 22/2, 241-265.
- Malmkjaer, K. ve Williams, J. (haz.) 1998. *Context in Language Learning and Language Understanding*. Cambridge: Cambridge University Pres.
- Marrie, B. ve Netten, J. E. (1991). Communication Strategies. *The Canadian Modern Language Review*. 47, 3, Nisan.
- Oxford, R. L. (1990). *Language Learning Strategies*. Boston, Massachusetts: Heinle & Heinle Publishers.
- Richards, J. C. (haz.) (1974). *Error Analysis: Perspectives on Second Language Acquisition*. Singapore: Longman
- Selinker, L. (1972). Interlanguage. *Iral*. Vol X/3 J. C. Richards (haz.) içinde. 31-54.
- Tarone, E., A. Cohen ve G. Dumas. (1976). A Closer Look at Some Interlanguage Terminology: A Framework for Communication Strategies. C. Faerch ve G. Kasper (Ed.) (1983). *Strategies in Interlanguage Communication*. New York: Longman Group Ltd.
- Wenden, A. ve Rubin, J. (1987). *Learner Strategies in Language Learning*. Cambridge: The University Press.
- Williams, M. and Burden, R. L. (1997). *Psychology for Language Teachers*. Cambridge: Cambridge University Pres.